

Бакутін Є. І.,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри тактичної підготовки,

Національна академія внутрішніх справ

(м. Київ, Україна)

Грігоца С. Ю.,

курсант 2-го курсу 203 навчальної групи,

Національна академія внутрішніх справ

(м. Київ, Україна)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Актуальність нормативно-правового регулювання діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони при виконанні завдань із забезпечення державної безпеки зумовлена зростанням внутрішніх і зовнішніх загроз, що потребують чіткого правового механізму координації між усіма структурами сектору.

Під час воєнного стану особливого значення набуває узгоджене застосування норм Конституції України, Закону «Про національну безпеку України», Закону «Про оборону України», Закону «Про правовий режим воєнного стану» та актів, прийнятих на їх виконання.

Від ефективності нормативного забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони, а саме: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику залежить стійкість державних інститутів і здатність гарантувати суверенітет, територіальну цілісність і права громадян.

Юридична категорія «безпеки» займає вагоме місце у Конституції України. Так, у статті 3 Основного закону України безпека людини визнається, серед іншого, найвищою соціальною цінністю в Україні. У статті 17 Конституції України зазначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України,

забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу; забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. У статті 18 вказаного вище Закону закріплено, що «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки».

Спеціальним нормативно-правовим актом у сфері регламентації сектору безпеки є Закон України «Про національну безпеку України». Так, у вказаному нормативно-правовому акті сектор безпеки і оборони визначається як система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України [1; с. 8].

У найбільш загальному вигляді ієрархічну систему нормативно-правових актів України можна навести таким чином: Конституція України; закони України; укази Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативні акти міністерств і відомств [2; с. 280].

Важливими є нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України. Цей вищий орган, що здійснює виконавчу владу, у межах своєї компетенції видає постанови та розпорядження стосовно забезпечення національної безпеки. Особливістю нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України є те, що вони можуть бути прийняті на підставі та на виконання Конституції України, законів України й указів Президента України. Серед таких документів можна назвати такі Розпорядження Кабінету Міністрів, як «Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки», «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року», «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації» та інші [2; с. 284].

Стратегія національної безпеки України та Стратегія воєнної безпеки України становлять концептуальну основу державної політики у сфері оборони, визначаючи основні напрями розвитку сектору безпеки і оборони, пріоритети реформування Збройних Сил та інших військових формувань відповідно до сучасних викликів та загроз. Міжнародні договори України у військовій сфері формують важливу складову правового забезпечення оборони держави, встановлюючи засади міжнародного військового співробітництва, участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, розвитку військово-технічного співробітництва [3; с. 9].

Отже, сфера національної безпеки та оборони України зазнає трансформаційних змін, зумовлених комплексом зовнішніх та внутрішніх чинників, серед яких ключовими залишаються збройна агресія проти України, гібридні загрози, а також потреба у гармонізації правової системи із євроатлантичними стандартами. У таких умовах формування ефективної правової політики в секторі безпеки та оборони постає не лише як державна функція, а й як інструмент адаптації правової системи до реалій воєнного стану та перспектив післявоєнного відновлення.

У центрі наукової дискусії перебуває питання системності правової політики, її стратегічних пріоритетів, нормативно-організаційних механізмів та взаємозв'язку з конституційно закріпленими принципами національної безпеки. Правова політика у сфері безпеки та оборони України виступає як інтегральний елемент загальнодержавної правової політики, формуючи засади нормативного упорядкування діяльності державних інституцій, спрямованої на запобігання, локалізацію та нейтралізацію загроз, що ставлять під сумнів цілісність, стабільність і саму суб'єктність держави. У правовій доктрині вона розглядається не лише як сукупність конкретних нормативних актів, що регламентують окремі напрями функціонування оборонного сектора, а як цілісна система стратегічних, змістовних і функціональних рішень, скерованих на забезпечення сталого і безпечного існування правової, демократичної держави. Ця політика охоплює всі рівні правового регулювання, починаючи від конституційних норм і завершуючи локальними нормативними приписами органів виконавчої влади, формуючи в такий спосіб складну та взаємозалежну архітектуру правового простору безпеки [4; с. 469].

Державна політика у сфері національної безпеки і оборони постійно оптимізується. Це зумовлено динамічним характером розвитку загроз національній безпеці та оперативним реагуванням щодо захисту національних інтересів України. При цьому державна воля через політичні рішення формує адекватну державну політику як на підставі чинних нормативно-правових актів шляхом внесення змін та доповнень, так і шляхом розроблення нових стратегічних документів у сфері національної безпеки і оборони. Нині розпочато процес формування державної політики України з урахуванням сучасних загроз у сфері національної безпеки і оборони [5; с. 123].

Таким чином, можемо зробити висновок, що сучасний етап розвитку сектору безпеки характеризується необхідністю підвищення ефективності правового регулювання, посилення контролю та відповідальності посадових осіб, а також адаптації національного законодавства до стандартів ЄС і НАТО. Нормативна база має постійно оновлюватися відповідно до воєнно-політичної ситуації, розвитку нових видів загроз і міжнародних зобов'язань України. Комплексне вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів безпеки забезпечує зміцнення обороноздатності держави, стабільність суспільства і гарантії безпеки кожного громадянина.

Список використаних джерел:

1. Сиротюк Р.Ю. Правове регулювання статусу суб'єктів сектору безпеки: актуальні проблеми. 2022. 75 с. URL: <https://theses.oa.edu.ua/pdf>
2. Хаустова В.Є. Нормативно-правове та організаційне забезпечення національної безпеки в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. С. 277-293. URL: <https://www.researchgate.net/pdf>
3. Гогусь В.Т. Забезпечення оборони України: адміністративно-правові аспекти. Тернопіль, ЗУНУ, 2025. 34 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream.pdf>
4. Зеленін Р.В. Формування правової політики у сфері безпеки та оборони України: виклики, пріоритети, механізми реалізації. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. С. 465-479. URL: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/download/443/488>
5. Макарчук В. В. Нормотворча діяльність правоохоронних органів при формуванні державної політики у сфері національної безпеки і оборони. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 3. С. 119–124. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/10652/1/Normotvorcha_dii.pdf